

...ВЕРЕДЛИВА

Вередлива дитина — джерело постійних конфліктів, неврозів і стресових ситуацій для дорослих. Вередування не на користь і самому малюкові: він стає нервовим, постійно збудженим, через що з ним уникають контактувати однолітки. До того ж таке явище як вередливість не просто неприємне, а й небезпечне, бо може перерости в серйозне захворювання.

В «Українському педагогічному словнику» вередливість тлумачиться як *особлива поведінка дитини, що виявляється в недоцільних і нерозумних діях, необгрунтованому опиранні вказівкам, порадам і вимогам дорослих, у прагненні наполягти на своєму*. Вона є різновидом невротичної реакції, яка характеризується, здавалося б, безпричинною дратівливістю і порівняно швидким переходом невдоволення з одного об'єкта на інший. У дошкільнят і молодших школярів вередливість переважно супроводжується такими зовнішніми проявами, як плач і надмірна хаотична рухова активність, а відтак може зумовлюватися фізіологічними причинами та неправильним вихованням.

Фізіологічні причини є об'єктивними. До них можна віднести:

1. Негативні впливи на нервову систему дитини захворювань, перенесених матір'ю під час вагітності, зокрема інфекційних, а також приймання нею в цей період певної категорії ліків.

2. Ускладнені пологи, зокрема застосування щипців.

3. Захворювання, перенесені дитиною, лікування антибіотиками, застосування наркозу.

4. Незадовільне самопочуття (короткочасне і тривале).

5. Перевтома, виснаження нервової системи та всього організму.

6. Спадкова нервозність.

7. Адаптаційний період, різка зміна звичного стереотипу життя.

8. Нетривалий фізіологічний дискомфорт.

Розглянемо більш детально фактори, які найчастіше призводять до втрати

дитиною душевної рівноваги, надмірної дратівливості, капризування, та дії дорослого щодо їх усунення.

Якщо дитина хвора, то:

з нею поведіться з особливою увагою, дозволяйте їй те, що забороняється за звичайних умов, наприклад, кілька днів не вчити уроки, не робити ранкової гімнастики тощо;

намагайтеся не провокувати бурхливих виявів незадоволення малюка: не готуйте страв, яких він не любить, не залишайте його самого і т.ін. У разі затяжного захворювання дитині набридає одноманітність оточення, лікувальні процедури. Тоді примхи малюка слід розцінювати як неусвідомлену форму протесту, своєрідний спосіб «розважитися», змінити обстановку;

не варто після хвороби раптово змінювати розпорядок дня, що склався за цей час. Треба чітко нормувати режим її праці і відпочинку. Неприпустимо, щоб виснажена хворобою дитина інтенсивно вивчала новий матеріал, намагаючись надолужити прогаяне, бо перевантаження організму призводить як правило до ускладнень, нервових зривів і навіть певних психічних порушень, першим симптомом яких і стає вередливість.

Випадки вередливості дітей частішають:

—навесні, коли організмові малюка бракує вітамінів;

—в період адаптації до нових умов (наприклад, коли дитина починає відвідувати дитсадок або школу);

—наприкінці тижня, навчальної чверті, року як наслідок перевтоми, виснаження нервової системи.

Тут важливо зменшити нервові напруження і розумове навантаження: звільнити час перебування дитини на свіжому повітрі, збагатити її раціон вітамінами, надати у разі потреби своєчасну психологічну допомогу.

У здорової дитини капризування може бути пов'язане з неусвідомленою потребою усунути фізіологічний дискомфорт (відчуття голоду, невиспаність, тісний одяг, задушливе повітря в кімнаті тощо). У такому разі необхідно усунути джерела дискомфорту, подбати про те, щоб нічний сон був достатньо тривалим, за необхідності передбачити ще і денний сон і таке інше.

Здорові, енергійні діти часто вередують через брак рухової діяльності.

В школі такі діти завдають особливого клопоту, адже сприймаються їх дії як свідоме порушення дисципліни. В книзі Шалви Амонашвілі «Здравствуйте, діти!» є захоплюючі сторінки про пустунів (йдеться про дітей 6-річного віку, в поведінці яких немає спеціального умислу зробити комусь прикрість):

"Пустуни — кмітливі, дотепні діти, які вміють застосовувати свої здібності в будь-яких неочікуваних умовах і викликати у дорослих почуття необхідності переоцінки ситуацій і стосунків...

Пустуни — життєрадісні діти: вони допомагають іншим бути жвавими, моторними, вміти оборонятися...

Пустуни — діти з сильними тенденціями до саморозвитку, саморуку; вони самі надолужують прорахунки дорослих в розвитку їхніх індивідуальних здібностей...

Пустуни — діти з гумором, бачать смішне у найсерйознішому, вміють

заганяти безпорадних в незвичні для них ситуації і люблять по-доброму потішатися над ними; вони дарують гарний настрій і сміх не лише собі, а й іншим, хто відчуває гумор...

Пустуни — товариські діти, бо кожную свою витівку вони творять в товаристві тих, хто тільки заслуговує бути учасником їхніх витівок...

Пустуни — діяльні мрійники, які прагнуть до самостійного пізнання і перетворювальної діяльності...

Пустуни — думка педагога, об'єкт педагогіки.

Пустунів можна карати, але потрібно заохочувати."

Найбільше проблем з дітьми-пустунами звичайно є на перерві. Та й дивуватися немає чому: інтелектуальна активність повинна змінитися іншою — руховою. В практиці грузинського педагога Амонашвілі це забезпечувалося спеціальною організацією проведення дітлахами перерв:

—на дівчаток чекають скакалки;

—на стіні в коридорі — веселі малюнки, там же висить великий, довжиною в два метри, аркуш чистого паперу. Він обведений рамкою плоских паличок, як картина. Зверху написано: «Намалюй, що хочеш!» Поряд лежать кольорові олівці і діти мають можливість дати волю своїй фантазії;

—є ще довга дошка, біля якої лежить кольорова крейда, висить рушник, для тих, хто вже встиг забруднитися;

—вивішені плакати, на яких великими буквами написані різні слова, прислів'я, скоромовки, загадки, цифри. Частина дітей обов'язково спробує прочитати їх.

Все це знаходиться на рівні росту дітей, щоб їм було зручно роздивлятися, читати, малювати;

—на чотирьох маленьких столиках із стільцями, лежать книги з кольоровими ілюстраціями, дитячі журнали, математичне лото, комплекти будівельного матеріалу, шашки, шахи;

—на підвіконнику набір кеглів.

«Діти — активні істоти. І якщо це так, то слід створити для них організоване середовище, тільки не таке, яке погрожує їм пальцем, нагадуючи про наслідки, читати мораль, а таке, яке організовує і спрямовує їхню діяльність» (Ш.Амонашвілі). Було б добре, якби і в нашій школі учні могли робити вибір, чим зайнятися у вільний час.

А тепер розглянемо причини вередливості, зумовленої неправильним вихованням:

- 1.Копіювання поведінки іншої людини.
- 2.Неправильна спрямованість родинного виховання.
- 3.Тривале перебування дитини сам на сам з непосильними для неї проблемами.
- 4.Невміння розподілити час та організувати своє дозвілля.
- 5.Відсутність інших шляхів для самоутвердження та самореалізації.
- 6.Прагнення привернути до себе увагу.
- 7.Спроба розважитися.

Найлегше усунути вередливість, що виникла як **наслідок копіювання поведінки іншої особи**. Це відбувається, коли в дитині не сформовано критичне ставлення до власних і чужих дій, а, натомість, дуже розвинена схильність запозичувати, привласнювати елементи поведінки інших людей, які їх чимось приваблюють. У цьому разі досить провести з малюком роз'яснювальну роботу.

Прорахунки у родинному вихованні різноманітні. Деякі запопадливі **батьки намагаються виконати будь-яку дитячу забаганку**. Дитина сприймає це як належне і тому, коли її волю раптом виконують не відразу або несподівано у чомусь відмовляють, вона виявляє бурхливий протест (крик, сльози тощо). Якщо внаслідок таких дій малюк отримує бажане, стереотип поведінки закріплюється, а здоровий та веселий малюк поступово стає нервовим та дратівливим. Такій дитині дуже важко адаптуватися до колективу й вимог освітнього закладу, особливо шкільного. Кожний малюк повинен мати не лише її права, а й обов'язки, а отже, має звикати до періодичних вмотивованих відмов на деякі свої прохання. Дитині треба показати, що плачем, криком та істерикою вона нічого не досягне.

На формування хибного стилю виховання в сім'ї можуть вплинути **хронічні захворювання дитини**. Співчуваючи малюкові, дорослі часто прагнуть оберігати його від усього складного чи небезпечного. Намагаючись компенсувати фізичні страждання, відсутність товариства однолітків, хвору чи хворобливу дитину оточують надмірною турботою, виконуючи кожне її бажання. Поступово вона починає сприймати свій стан як привілей, а іноді навіть вдається до симуляції, щоб його не втратити. Важливо, щоб батьки і педагоги вміли поєднувати розумну турботу з вимогливістю і створювали умови для творчої, конструктивної діяльності дитини.

Під оболонкою вередування іноді може ховатися **розгубленість дитини перед непосильною роботою** чи надмірними вимогами. Прагнення різних учителів гімназій і ліцеїв, як і бажання батьків виховати дітей вундеркіндами, повинно бути в розумних межах. Небезпечно позбавляти малят радощів дитинства, бо все це позначатиметься на їхньому здоров'ї.

Невміння дитини розподілити свій час призводить до того, що вона постійно щось не встигає зробити, а отже, нервує і вередує. Набридає дорослим своїми примхами і малюк, не здатний організувати своє дозвілля. Дорослий повинен допомогти своїй дитині спланувати свій час для виконання домашніх завдань і відпочинку. Відпочивати теж треба навчити (кажуть, найкращий відпочинок — це зміна занять. Тож варто створювати умови для того, щоб дитина могла помалювати, зайнятися гімнастикою під музику, побувати на свіжому повітрі, поспілкуватися. Про те, про це з мамою, батьком тощо).

Часто трапляється, що дитина не може знайти продуктивного способу самоутвердження в сім'ї чи дитячому колективі. Тоді вона намагається утвердитися, вередуючи серед близьких та однолітків. Тому Старшому необхідно підказати дитині, в якій спосіб вона могла б проявити себе найкраще, повернути до себе увагу однолітків, які її цікавлять, і запропонувати спрямувати зусилля на оволодіння певними навичками, адже

завжди приваблює людина, яка добре володіє якоюсь діяльністю. Отже, надзвичайно важливим завданням для вчителя, батьків є допомога дитині знайти і проявити себе.

Дитина може бачити у вередуванні спосіб розважитись, якщо їй набридає одноманітність життя. При цьому малюка не обходить, які наслідки — позитивні чи негативні — спричинять його дії. Дорослому важливо продумати можливості отримання дитиною різноманітних вражень, маленьких радощів, застосування енергії — урізноманітнити щоденну діяльність дитини. Для цього слід подбати, щоб у неї були дитячі книги з цікавими малюнками, фарби, олівці, конструктори та ін. Важливо її переконати у тому, що чим більше вона навчиться робити своїми руками, опанує різних наук, мов, тим цікавішою буде для інших і матиме більше шансів знайти себе, своє покликання.